

MEKANLARIN DENETLENMESİ

Prof. Dr. Faruk Yalçın Uğurlu

Çankaya Üniversitesi

Üretilen yapıların, üretim süreçlerinde teknik açılarından denetlenmesi, eksikleri olsa da geleneksel olarak yapılagelmektedir. Ancak içinde bir yaşamın geçeceği bütün mekanlar insan ve toplum sağlığı yönlerinden değerlendirilmemekte ve denetlenmemektedir. Örneğin insan ölçülerine ve/veya diğer özelliklerine (fiziki, biyolojik, sosyal, psikolojik, vb.) hiç uygun olmayan asansör, merdiven, ıslak hacimler, koridor ve hatta ana yaşam mekanları bulunmakta, binlerce insanın sağlık konusundaki şikayetlerinin temelleride hep bu sağlıksız ortamlardan kaynaklanmaktadır. Varolan uygulamada, yapı kullanma ruhsatı aşamasında, sağlık koşullarına uygunluk sadece bir defa ve şeklen yapılmaktadır. Bu anlamda özel ve çok ciddi bir yaklaşımın mutlaka yapılması ve yapı kullanımının sağlık yönü, belirli sürelerde denetlenmeli, insanların bu konuda önemli çıkarları olduğu anlatılmalıdır. Unutulmamalıdır ki tüketim konularından birisi de mekanlardır. Bizler de tüketici olarak her konuda olduğu gibi bu konuda da çok duyarlı olmalıyız.

Bir **boşluk** ile bir **mekan** arasındaki en önemli fark, mekanın özellikli bir boşluk olmasıdır. Boşluklar çeşitli nedenlerle sınırlanarak, bir kullanışa, işleve dönüşmek üzere çok yönlü tasarlandığı zaman mekanlaşırlar. Bir mekanın, içinde yaşayacak birey veya bireylere, yeteri kadar uygun ışık, temiz şartlandırılmış hava, gerekli fiziki konfor şartları, güven duygusu sağlayacak sağlamlık, rahat dolaşım oluşturacak açıklıklar, vb. olanakları sürekli sağlayabilecek durumda bulunması önemlidir. Ancak yakın çevremize baktığımızda, doğru ölçülendirilmemiş mekanlar veya mekan elemanları ile karşı karşıya olduğumuz hemen görülmektedir. Örneğin; dar diye niteleyeceğimiz mekanlar, basamakları birbirine uymayan merdivenler, sağlıksız kaplanmış duvarlar, tavan veya yer yüzeyleri, karanlık veya havasız boşluklar, vb. gibi. Tüketiciye sunulan bu nicel ve nitel yönlerden hatalı, ayıplı mekanları kullanmak durumunda mıyız? Öncelikle hemen ifade edelim ki; bu sonuç ekonomik olanaksızlıklara doğrudan bağlanabilecek bir özellik değildir. Yani bilimsel, en azından akılcı bir yaklaşımla üretilen her mekanın doğru veya yanlış olması onun maliyetine etki eden bir faktör değildir. Ama yanlışlığın acilen düzeltilmemesinin, işletme ekonomisi açısından çok önemli ve bir türlü algılanmak istenmeyen çok tehlikeli temel özelliği, **İNSAN SAĞLIĞI** ile olan bağıdır. Bu olumsuzluklar ve ihmaller sonucunda çok sayıda yaralanmalar, sakatlanmalar ve hatta ölümler söz konusudur. Bu konuda istatistikler oluşunca rahatça görülecektir ki; çağımızın en önemli hastalıklarından, kanser, aids, kalp, vb. lerinden korunmaya çalışan insanoğlu farkında olmadan, daha çok, basit görünen sağlıksız mekan kullanımı nedeninden kaynaklanan hastalıklardan ölmektedir.

Doğal olarak insan çok özel fiziki, anatomik, biyolojik özelliklere sahiptir. Bu özelliklerle uyum içinde olmayan her tüketim maddesi gibi sağlıksız mekanlar da onun yaşamına çok yönlü zararlar verecektir. Örneğin onun yeteri kadar temiz, uygun koşullu (nem, oksijen, karbondioksit vb. bileşen oranları dengeli) hava almaması, toplam solunum sistemini, kalbini ve hatta beynini etkileyeceği için sağlıklı yaşamını sürdüremeyecektir. Bu durumun tetiklediği inanılmaz sayıdaki rahatsızlığın temel nedenlerinden en önemlisi ise yaşamını sürdürdüğü mekan ve onun bileşenleridir.

Bir diğer yönden yaklaşıldığında çok açık olarak görülmektedir ki; bir mekanın üretildiği andaki koşulları aynen koruması her zaman söz konusu olamamaktadır. Bu nedenle kendi sağlığımızın sigortası olarak bir yandan doğru mekanları kullanmaya özen gösterme yanında, mutlaka o mekanların doğru periyodik bakım ve onarımlarının yapılmasını da gözetmeliyiz. Her birimiz bu konularda uzman olmak zorunda mıyız? Hayır. Ama bizler yeterince duyarlı

olmalı ve temel gereksinimlerimiz konusundaki istemlerimizi sonuna kadar takip etmeliyiz. Örneğin; sağlıklı mekan edinebilmek, onun özelliklerini koruyarak yaşamasını sağlayabilmek için mutlaka **YAPI PERYODİK DENETİM EKİPLERİ** nin ülke düzeyinde mutlaka kurulup sağlıklı işletilebilmesi kaçınılmazdır. Bu konuda hem yerel yönetimler, hem de sağlık ve çevre bakanlığı gibi kuruluşlar ile meslek odaları sorumludurlar. Yetkilerini sonuna kadar kullanmalıdırlar.

Yukarıda sunulan olumsuzlukların yapı bütünü ile ilgisinin daha açık kurulabilmesi için çoğu kere karşılaşılan önemli bazı rahatsızlıkları sıralamaya çalışırsak, bunlar;

- A. Yapı dışı, yapılar arası ve yapı çevresi ile ilgili sorunlar,
- B. Yapı içi sorunlar,
- C. Birim mekan içi sorunlar,

A. Yapı dışı, yapılar arası ve yapı çevresi ile ilgili sorunlar:

Özellikle kentlerdeki yapı dışı sorunlar ele alındığında, görülmektedir ki; yapıların içini kullananlardan daha çok sayıda insan bu yapının oluşturduğu çevresel sorunlarla karşı karşıyadır. Örneğin;

- Bina girişleri hatalı tasarlanmaktadır,
- Kot farklarından oluşan açık alanlardaki merdivenler iklim koşulları paralelinde olumsuzluklar oluşturabilirler,
- Bakımsız bahçe duvarları, bunları kullananlara zarar verebilecek özellikler taşımaktadır.
- Sağlıksız yapıdan kaynaklanabilecek kopma, ayrılma, vb. gibi risk unsurları, özellikle sağlam bağlanmamış tabela, cephe kaplama parçaları, çatı elemanları, çiçek saksıları, vb. elemanların tehlike oluşturmaları söz konusudur.
- Doğru tasarlanmamış, farklı yüksekliklerde, yanlış, kırık veya eksik kaplama malzemeleri ile kaplı kaldırımlar veya yürüme yolları, bu yollar üzerinde düzensiz yerleştirilmiş ağaçlar, aydınlatma elemanları, uyarı levhaları, tesisat kapakları vb. elemanlar kaza nedenleri oluşturabilirler.

B. Yapı içi sorunlar:

Doğru tasarlanmamış ve bakım onarımı doğru yapılamayan yapılarda olağanüstü gizli veya görünür risklerle yaşamaktayız. Bunların oluşturduğu olumsuzlukların bir bölümü etkisini uzun sürelerde, bir bölümü de ani olarak ortaya çıkarmaktadır. Örneğin;

- Açılan kanatları olan pencerelerin veya kapıların serbest hareketinin, çarpma, kırılma veya istenmeyen hava akımları, vb. önemli sağlık riskleri taşıdığı unutulmamalıdır,
- Yapının kent ile olan ilişkilerindeki ihmaller çok önemli sağlık riskleri taşır. Örneğin; kanalizasyon sistemine bağlantıda kullanılması şart olan filtre sistemleri nerede ise hiçbir binada yer almamaktadır. Yapının atık sorunları çözülmeden bırakılmaktadır. Yapının elektrik, doğal gaz, su vb. tesisat ana bağlantıları ile onlara ayrılan mekanlar yanlış ve hatalarla doludur.
- Yapı içi tesisat ana boruları ve detayları yanlış olduğundan, oluşabilecek sızmalar önemli mikrop dağılımlarına ve giderek sağlık sorunlarına yol açabilmektedir.
- Genel kullanım alanlarında, ana giriş, dikine dolaşım vb. yerlerde kolay temizlenebilir, toz ve mikrop barındırmayan malzeme ile detaylar yer almadığından kirli elle tutulan

bakımsız korkuluk, tutacak vb. araç gereçle mikrop bulaşmakta, sonucunda önemli sağlık sorunları yaşanmaktadır.

- Yapı içi bağımsız üniteler, daireler arası hava boşlukları koku kirlenmesinde ve mikrop aktarımında olumsuz etkiler oluşturmaktadır. Bu alanların temizlenme kapakları yoktur. Biriken tozlar zaman zaman hijyenik olması gereken alanlara, mutfaklara vb. hacimlere taşınmaktadır.

C. Birim mekan içi sorunlar,

Bir yapıda bulunan bütün mekanları oluştururken kullanılan malzemeler, detaylar ve teknolojiler değişik sağlık sorunlarını da beraberlerinde taşırlar. Örneğin; zehirli kimyasalların oluşturduğu boyalar, izolasyon veya yalıtım malzemeleri, birçok kanserojen maddeyi içerebilmektedir.

- Doğru ölçülendirilmemiş bir mutfak veya ıslak hacimde, insanların mekanik araç gereçlerle ilişkisi büyük riskler taşır,
- Peryodik bakımı yapılmamış bütün tesisatlar, elektrik, sıhhi tesisat, doğal gaz tesisatları, kalorifer tesisatları, vb. hem kendi kendilerine hem de birbirleri ile etkileşimleri nedeniyle çok tehlikelidirler.
- Risk taşıyan mekanlarda, elektronik, kimyasal, vb. değişik algılayıcıları olan uyarı ve otomatik müdahale setleri bulunmalıdır. Örneğin; sulu müdahale sistemleri iç mekanlarda önemli maddi kayıpları oluşturduğundan, ilk maliyetleri yüksek olmasına karşın gazlı olanları tercih edilmelidir.

Sonuç olarak, bütün yapılar mutlaka bilimsel ölçekte denetlenerek tasarlanmalı, üretilmeli ve yeterli periyodik kontrollerden sonra kullanılmalıdırlar. Sağlıksız özellikleri giderilemeyecek konutlar mutlaka yıkılmalıdır. Çünkü bu ortamlardan kaynaklanan hastalıkların üretime ve ülke ekonomisine getirdiği yükler ölçülemeyecek büyüklüktedir. Devlet verimsiz kuruluşlardan kurtulma konusunda ne kadar çaba sarfederse etsin asıl ekonomik kayıpların kaynağını kurutmakta acz içindedir. Madalyonun bir diğer yüzü de; konu ile ilgili öğretim- eğitim sistemindeki çarpıklığın giderilmesinin şart olmasıdır. Böylece sağlıksız yetişen teknik elemanların ülkeye ve topluma yarar yerine büyük zararlar getirdiğinin anlaşılması ile bir an önce denetimsiz toplumdan denetimli topluma geçiş isteminin duyarlı bireylerin katkıları ve yardımıyla ilgili sorumlulara, yetkililere duyurulması kaçınılmazdır. Sağlıklı yaşam ortamı istemi oluşturabilmemiz dileklerimizle.